

Dansk sproghistorie

8

1100-800: olddansk

Thomas Olander

Roots of Europe, INSS, Københavns Universitet

1. november 2010

► i dag

- nominale bøjningskategorier
- verbale bøjningskategorier
- Jellingstenene
- tema: runealfabetet (udskudt til lektion 10)
- opfølgning på midtvejsevaluering

▸ nominale bøjningskategorier

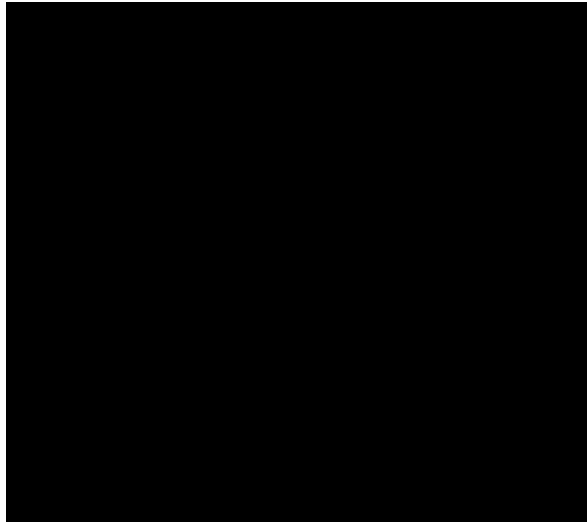
- genus: maskulinum, femininum og neutrum
- numerus: singularis og pluralis
- kasus: nominativ, akkusativ, genitiv og dativ
  - *Svend giver manden drengens bold*

N	D	G	A
<i>sunR</i>	<i>syni</i>	<i>sunAR</i>	<i>sun</i>
  - *GormR drap Ulf* 'Gorm dræbte Ulf' vs. *Gorm drap UlfR* 'Ulf dræbte Gorm'

▸ verbale bøjningskategorier

- person og numerus: 1., 2. og 3. person singularis og pluralis
- tempus: præsens og præteritum
- modus
  - indikativ
  - konjunktiv
  - imperativ
- diatese: aktiv og mediopassiv
- infinitte former: infinitiv, participier, verbalsubstantiver

▸ Jellingstenene (ca. 985 og ca. 935), 1/6

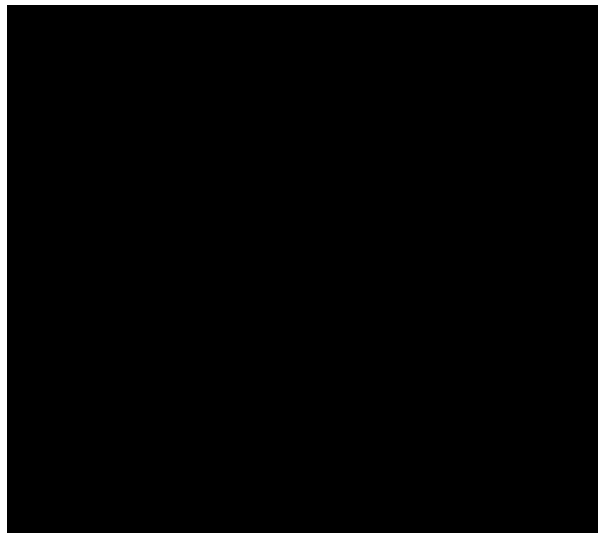
billede fra maps.google.com

▸ Jellingstenene (ca. 985 og ca. 935), 2/6

billede fra commons.wikimedia.org

▸ Jellingstenene (ca. 985 og ca. 935), 3/6

*HRAHTR:

haraltr :

YNNYK:

kunukr :

billede fra Moltke, *Runerne i Danmark*

▸ Jellingstenene (ca. 985 og ca. 935), 4/6

- translitteration vs. transskription

*HRAHTR: YNNYK: BAP: YNNRY

haraltr: kunukr: bap: kaurua

Haraldr kunungr bap gørwā

YNNB: BANNI: AFT: YNNRY FAPUR SIN

kubl: þausi: aft: kurm fapur sin

kumbl þāsi æft Gorm, fapur sinn

▸ Jellingstenene (ca. 985 og ca. 935), 5/6

- den store Jellingsten (ca. 985)
*Haraldr kunungr baþ gørwǫ kumbl þǽsi æft Gorm, faþur sinn,
ok æft Þorwi, mōþur sīna, sǫ Haraldr æs sēr wann Danmork alla
ok Norwæg ok dani gærþi kristna*
- den lille Jellingsten (ca. 935)
*Gormr kunungr gærþi kumbl þǽsi æft Þorwi, kunu sīna,
Danmarkar bōt*

▸ Jellingstenene (ca. 985 og ca. 935), 6/6

- gruppe 1: *Haraldr kunungr baþ gørwǫ kumbl þǽsi* – fonologi
- gruppe 2: *æft Gorm, faþur sinn, ok æft Þorwi, mōþur sīna* – morfologi
- gruppe 3: *sǫ Haraldr æs sēr wann Danmork alla ok Norwæg ok dani gærþi kristna* – syntaks
- gruppe 4: *Gormr kunungr gærþi kumbl þǽsi æft Þorwi, kunu sīna, Danmarkar bōt* – leksikon

▸ tema: runealfabetet 1/4

- ældre futhark (24 runer)

ƿ	ᚋ	ᚑ	ᚖ	ᚗ	᚛	ᚨ	ᚦ
f	u	þ	a	r	k	g	w
ᚠ	ᚢ	ᚣ	ᚤ	ᚥ	ᚦ	ᚧ	ᚨ
h	n	i	j	e ₂	p	z/R	s
ᚱ	ᚲ	ᚳ	ᚴ	ᚵ	ᚶ	ᚷ	ᚸ
t	b	e	m	l	ŋ	d	o

▸ tema: runealfabetet 2/4

- yngre futhark (16 runer)

ƿ	ᚋ	ᚑ	ᚖ	ᚗ	᚛	ᚨ	ᚦ
f	u	þ	ǰ	r	k	h	n
ᚠ	ᚢ	ᚣ	ᚤ	ᚥ	ᚦ	ᚧ	ᚨ
i	a	s	t	b	m	l	R

▸ tema: runealfabetet 3/4

· middelalderruner

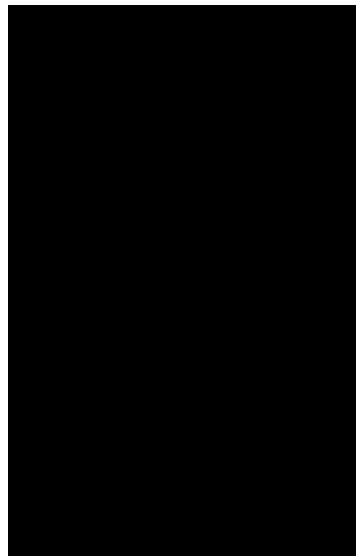
ᵛ	ᚷ	ᚹ	ᚺ	ᚻ	ᚾ	ᚿ	ᚰ	ᚱ
a	b	c	d	e	f	g	h	i
ᚲ	ᚳ	ᚴ	ᚵ	ᚶ	ᚷ	ᚸ	ᚹ	ᚺ
k	l	m	n	o	p	r	s	t
ᚰ	ᚱ	ᚲ	ᚳ	ᚴ	ᚵ	ᚶ		
þ/ð	u	v	y	z	æ	ø		

▸ tema: runealfabetet 4/4

· oprindelse

- det etruskiske alfabet
- det græske alfabet
- det latinske alfabet
  - ᚷ – B   · ᚳ – L
  - ᚾ – F   · ᚸ – R
  - ᚺ – H   · ᚵ – T
  - ᚱ – I   · ᚱ – V

illustration fra Moltke, *Runerne i Danmark*

▸ opfølgning på midtvejsevaluering

10.35-11